

Emnenr. 36

Fylke:

Møre og Romsdal

Tilleggsspørsmål nr.

Herad:

Harau

Emne: Helsing. Fakter. Åtferd.

Bygdelag:

Trede Harauddalen.

Oppskr. av: Ludo. N. Holstad

Gard:

Holstad

(adresse): Harau

G.nr. 46 Br.nr. 5.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

1. For det meste vert orda "Ja" og "Nei" brukte. Men ofte svarar ein "ja" herre med å nikke med hovudet ein eller flere gonger, og "nei" då rister ein på hovudet. Ei rørsle herre med handa seier ikkje nok. Anten orda eller hovudet, eller begge deler må til.

2. Nei, ikkje no lengre. Når vi no møter tiggjende folk helsar vi oftast ikkje, ialfall ikkje dei tunge. Dei som er eldre og særleg svært gamle folk helsar med eit lite glytt av tunding (nygjerrigeheit) i augo. Telling er det smilnad på kvar ein møter ein fremand. Er det på rissvegen helsar vi ikkje. Men møter eg ein fremand på gardsvegen så helsar vi på kvarandre.

Men enda so seint som omkring 1900 lånt nok ein fremand stå til rette for ein gamal bygdaomann nær dei møttest på veggen både kvar den kvarn var i frå og kva han hittle og kva srenda var. Men slikt hender ikkje no omier.

3. Nei, ikkje det og skjemma til.
 4. Går vi fort "forbi" Noeandre seier
 vi oftast "Godt mat" eller "God dag", eller
 herre minnar til Noeandre med hovudet.
 Dette gjeld både menn og kvinner og
 store born. Små born vert vel ikkje
 helsa på so i parta.

Men helsinga "godt mat" hels på og søg
 ut. Tattaden er det "morn" både natt og
 dag med mange av dei unge, og stundom
 vanskje ein finger opp til hatten.

Sligne helsingar som "Kallo" og "Heia"
 skjen også omis og omis i bruk.

Men i min oppvekster var det berre
 "Godt dag" eller "å godtdag godtdag" og den andre
 svare "å godtdag du" eller "godtdagen ja".

5. Presten og andre embetsmenn helsa
 dei med omkykje age og vurdard dei
 gamle. Og den hingsa at so seint som
 ikring 1908 stod ein gamal mann med
 hatten i handa hile tida med han
 tala med presten ute på veggen.

Og sein var det alltid for, anten ein
 trepte ein embetsmann ute eller inne
 so for hatten eller hiva av i so viss
 part. No helsar vi på ein embetsmann
 som ein annan mann. Er det ein skjend
 embetsmann som f. d. presten i bygda so
 stryk prestalle hatten so, men set han
 stram på att. Millom slektingar og
 granner ^{var} det ikkje brukelig med denne
 bysinnua og er det ikkje so heller.

Men skulle du helsa på ein framand
 og serleg ein som var litt omis enn ein
 vanlig bonde mann, då tok vi hatten av

Men set hatten stram på att, ^{og helsa,}

6. Nei, det har jeg ingen høyt nok om.

7. Det kan kanskje henda det at lusinga
var utvirdeligen med høytirakade på.

8. Når venner og slektninger treftest
enten med sykkla eller i byen eller andre
steder og det var lenge siden du hadde
funnet, da hushelste du, og det gjør vi
den dag i dag. Når vi kom på vitjing
var det skinn i hushelse dersom det var
lenge siden vi hadde vore der. Og da tok
vi i henda både vassne og horn. Og den
skinna er i bruk enda. Men dette gjeld
ingen grunnam eller slektninger som
du møter ofte.

9. Jeg har sett det, men det minner jeg
var ~~to~~ svært sjelden.

10. Dette spørsmålet er det vanskelig å
å svare nok sinner på. Det som jeg
hüger på min berodam i 1890 åra er at
monopolen tok oppi hatten litigrant, og
somme kanskje tok han heilt av eit lite
aiguelbling, ingen nok omier. Kanskje overta
noinfolka hendene, men dette er det ingen
som hüger nok sinner om no lenger.

Dette var når du var på Øyrikeveg.

Om du gjorde nok lemande i arbeidet
ute på åre og mark torer og ingen sira.

Men det er eit og anna som tyder på
at dette er ei gamal skinn som har vore
mykje omier knekt i gamal tid, og no er
eit døydde. No er det berre små leivningar
som sit at. Som det at vi går nok

4.
høgtidsaften^{itt} (Jul, påske og pinsen) og øde
høysa på Nykjellukka.

Linnus kan ein onnska høgtidram og
og avkomad og dør; andlita serly Namski
på dore folk når dei høyrer Nykjellukka.

11 Eg trur det var vanlig for å ta av
seg hatten når ein møtte lixfylgje.
No er det somone som gjer det, men
mange ikkje. Teller trur eg det var ein
regel både for og no at ein prøver å
lega det av at ein slepp å møte ut
grøsfylgje.

For det var når nokon møtte brude-
fylgjet har eg ikkje høyrst noko om.

Det var vel berre i vanlig helsing.

12. Er ikkje heilt sikker, men eg høyde minst
gamle folk tala om noko slikt i min barndom.

13. Eg trur det var påley slik:

"Gomorn" frå ein stund opp i 7-tida og til
kl. 9. "Morn" var ikkje brukt før, det er av
nyare dato. So heitte det "goddag" heile
dagen til det var å i myrkne om kvelden.
Då heitte det "go'kveld". Og når ein skilt
dest var det "godnatt" sjølv om det var tidleg
på kvelden i 6-7 tida. Slik var det før
her i bygda, osann no ser ein ofte "godnatt"
både når vi kjem og når vi går.

"God middag" var minst ikkje brukt før. Det
er yngre, og no vert det sagt ofte.

"God aften" vert brukt berre i spøk når
nokon lissam skal "gjera seg til".

14. Ja, det var avhengig av årstid, for
ei 60-70 år sidan, men ikkje no. Difor
kan ein stundom høyra det heile dagen.

15. Nei, ikkje det eg veit.

16. Det er synd å seia at ein er nøye med det. Sjø eller sp. 13.

17. Ja, alle desse helsingane var og er brukte, men mindre no enn før. Når dei fór dom inn i eit hus sa dei "Guss frø" og "god dag" eller "go kveld". No er det berre dei 2 siste. "Guss frø" er falle bort. Dei andre helsingane er brukte, og derfor "stå i frø" og "gå i frø", men dei minskar ^{av} mellom folket no.

18 "Sigone deg" eller "sigone domne", og til alle sine helsingar med "sigone" vart det svara "fækk".

19 Ja, dersom der var nokon inne i stova som han ikkje hadde helst på tete. Dette spm. er og ikkje hilt sinne på. Nårhunde gjesten helsa "god dag" inne sjølv om stova var tom når han og verten kom inn. Men dette var for lenge sidan, og ikkje no til dags.

20 Då bar ein om samtale under 4 øygo og så bar det inn i eit anna rom. No er anna øyinner og ikkje til.

21 Dette er ei yngre skinn. Ho er knapt over ein åring 50 år gammel her i våre bygder. Men no er ho ålment i bruk både av gamle og unge. I den første tida dei tok til med denne skinna vart det heldt for si skam å kunne på døra når ein ville inn i eit hus. Eit døme, som ei gammel domne fortalde meg frå Barstadvika:

To kvinner skulle inn i eit hus. Den eine av dei ville kunne på, så sa den andre: "Kannar du på no gjeng ikkje eg inn". Ho var skjend å gå inn dersom dei pinna på døra. Dette var vel åring 1900.

5-37

22. Dei som var inne boara "Kom inn" eller berre "kom". No svarar mange berre "Ja".

23-24. Før i tida strauk han som kom inn av seg heiva eller hatten og sa: "Güss fre og go dag" eller "go kveld" etter som det høvde. Var det ei kvinne sa ho omme hel- singa. Men var dei som kom inn berre frå eit av næraste tūna då tok dei det innje so høgtidelig. No for tida går det vel for seg pålag like eins, berre omme den skilnad at vi seier innje "Güss fre".

Når dei då stod der sitte med dāra vart dei bodne ass, stol eller bekk å sitja på. "Dū må sjū dū for sitja", sa dei, eller "sett deg ned". No heiter det mest "Versogo".

Var det ein yngre Gjening som var innkommen kunne dei seie til han eller henne: "Dū må sette deg ned, dū muss vel innje omir no", eller "dū har vel vorte frå deg no".

25. Sjā ovangor. Eg trūr innje det var noho anna.

26. Ja, dersom det vlektringar og Gjeningar som ein innje hadde treft på lunge, då vart det omir høgtidelig med hantulsing og stauk for sist og "Noi doone live" og m.m.

27. Som vanleg, omme då spurd^{de} "hiint fram: "Ein framant manni"? eller: "Ein framant nar tite og fer" ("ei framant Gjille tite og fer"?)

28. Det vart omir otivt når framande kom. Men vorda til hulsing var vel ~~til~~ pålag dei same. Skinna å tūrke av stolum trūr eg var vanleg omme dei gamle både til kjende og framande.

5837

29. Med ordet "Velkommen" (Vilkommen) og når de var langfarende og med håndhelsing. Var det et gilde av et eller anna slag, Brudlaup, Barsäl, Graväl så hante helste de alltid.

30. "Ja, no skal du ha so mykje tak for meg (oss). Å herre innje kry du (deg) eller, "innje å takke for" "Farvel" eller, "Liv vel!" (For de har farvel kom aftar si innje hyding: "No må det innje vera lenge for du (du) ser bort åt oss")

31. a.) "Ja av nå du (du) ha farvel og tünne på reisa." eller, "God tur" sein av mest av.

31 b.) "Ja, av nå du (du) ha takk for alt og av nå du (du) liv vel og ha tünne på reisa." Dette trus sy er de vange ord til avskil både i gamal tid og no. Men av kunne mange legge til slike ord som desse: "Gud gi at me skal møtast heime med hana," eller mono lidenande. Og slike ynske mest vel avde av for tid og stundom.

32--37. hei. Denne skikken har sy aldrig sett eller hørt gjete mellom bygdefolket. Aftanom vtefolk og Kjeraste folk har mysing innje vte bruke for i tid, og er det heller innje idag. Men de minste småbarna mest ofte avse både av foreldre og andre. Uttrykket å "gi minn" er godt kjent. Å "fængeli" kvarandre; "La kvarandre bring halsen, legg minn mot minn, alt slikt sett sett på av bygdefolket som ublygt jakeri, og innje mono for vange folk. Ein skulle innje syon fram avrige avng eller glede på den måten.

5837

7682

38. "Dü omå gi hesteonor ein "Süss".

39. Ja. Dä sa dii: "Skal vi "lyfte Ossi"?"

40. Alle vassne mennu gjera det.

41. Trür inni og har sett eller høgt noro om

42-43. Ni ~~innimillom~~ vassne som ^{det.}
inni var gifte eller trülova, det var jål.
Men omillom foreldre og born og vassne og
born var det vel brüka för og. No u det
isefell ongt brünt. Dii sa: "G^{göjake}gaki" eller
"gasint". (Sint or ansint.)

44. "Til Länne" u eit jelle tetrykk som dii
omennu brüka ved mange höm: livet, men
og trür inni det var et svært ofte brünt linn
vel. Dii hadde et mange ord som passa för
noarv einvild hending. Den inaste gang og
vilt sinnet at dii gamle tok ord "til Länne"
i sin omennu var när noron av hüslyden hadde
gätt "til elter" med rygga. Dä sa dii när han
kom heimatt: "Til Länne og saligheit."
Eller sa dii "slit med helsa" när noron hadde
fött noro ongt.

45. Tüle og onyars hulingane var som or.

46. Her u det skildrad på för og or, og har sett
et mange ein gang at ein berre gjer den ^{syngjande} ~~syngjande~~
hanson utan eit ord. Motviesla lög so djüpt
i andletet og i handtrykket. Og den som jekk
handtrykket sa heller inni eit ord. Men etter
på omennu dii prata om sorga og matganger,
og dii kom det og et mange brögabunde ord.

48. Ja. Skündom i hüsset og skündom med grass.
Men og trür dette u si onyars skinn her. Og omennu
det inni prä gamalt, og vilt inni noro ass namn
på det.

SR35

49. Anten herre med å smi seg vekk. Men også med å slå seg på "baken" med hender. (Serlyg Olvinsfaen.)

50. Mine foreldre og andre bygdefolk på den tid, bringe hunderårsbrevet på stue til alle som de kjende. Var det nokon de ikke kjende og helst om de såg noen finere ut enn bønder og arbeidsfolk gjorde, så sa de "Dovne" sjøls om det var herre ein person. "Di" vart inni brunt. Ifeller inni "y" eller "yer".

Til presten og andre embetsfolk var det anten "Dovne" eller so: "Vil presten gjera so vel" o.s.v. Men slik sa de knapt til lensmannen. Berre til høyere embetsfolk.

Men dette var på si 50-60 år siden. Ein høyere det sjeldnare no. Har ein no inni bygder det går an med "dri" so er det "Di" eller "Di".

7682

5837

51. Nei, innse det og kjennet til.

Tillegg til spørsmål om Nyasing.

En har i uttrykk av at Nyasing og "fjæng-
sling" kanskje er omie av en og en
i omie barndom for 60 år siden.

A legge armane King Avarende eller
King halsen (uten at åndeta Njem ihop)
det har og rett i sinare tid, serlig i
stor sorg. Men og man innse tingene at og
sag det som her. Dette gjelst herre varme
folk. Willom varme og herre om det avno amme.

2307